

Práce a tvorba

Patočka v jednom svém „zlomku“ (Péče 3, str. 682) napsal, že „Práce - [je] přetváření daného k našim potřebám“ (a připomíná, že Hegel mluvil o „objektivaci subjektu“ - ale to necháme teď stranou). Takto vymezená práce se zdá svým rozsahem přesahovat lidskou sféru - ptáci staví hnízda také takovým přetvářením „staviva“ ke svým potřebám (a jiné podobné příklady). Důležité jsou tedy rozdíly: zvíře nebo pták si přizpůsobuje věci (předměty) kolem sebe sice ke svým potřebám (či pro své potřeby), ale tyto své potřeby nanejvýš jen pociťuje, ale neuvědomuje si je. Je to skutečně ten hlavní rozdíl? Kůň táhnoucí náklad si asi nějak uvědomuje, co musí dělat (poháněn bičem nebo lákán potravou atd.), ale skutečného cíle si vědom není - ten je mu uložen, aniž by si to musel samostatně uvědomovat. To, co od něho očekává jeho pán, je vlastně jen jakási náhražka toho, co divoké zvíře pociťuje „instinktivně“ (např. že musí vyhloubit noru nebo za pomoci poražených stromků a keřů přehradit tok potoka nebo říčky a vytvořit tak jakýsi rybníček, apod. Lidská vůle tedy může za jistých podmínek fungovat jako náhrada či alternativa samostatného rozhodování zvířete, ale pochopení cíle tím není nijak významně spojeno s nějakými vnitřními (vlastními) „potřebami“ resp. s jejich pochopením. Pro skutečnou práci však je takové spojení bezpodmínečně nutné (i když nemusí být vždycky správné, korektní; pochopení se vždycky může také mýlit). Proto je přinejmenším nezbytné Patočku opravit rozšířením o poukaz na vědomí a alespoň částečné porozumění či chápání souvislosti mezi nějakým výkonem na jedné straně a záměrem či účelem na straně druhé. A protože zejména v novověku, v důsledku industrializace roste stále víc využívání pracovních úkonů dělníků (někdy za požadavku maximální přesnosti), aniž by vykonavatelé takových úkonů museli dostatečně vědět, proč mají věci dělat přesně tak a ne jinak, můžeme pozorovat, že stále narůstá procento práce „odcizené“, které je sice nesrovnatelně náročnější a také přesnější, než jako to známe u zvířat, ale která přestává mít pozitivní význam pro člověka pracujícího, tj. přestává mít „humanizující“ význam a vliv. Naproti tomu tvorba je takový druh práce, jejíž humanizující působení je principiálně důležitější než praktický resp. technický výsledek (jímž je artefakt).

(Písek, 130511-2.)